

Icoonbeeld: de 'broederkus'

Elkaar een kus geven is niet alleen een fysieke daad, maar doorgaans ook een symbolische handeling die cultureel bepaald is. In Nederland begroeten mensen elkaar met drie zoenen, terwijl de Fransen twee kussen geven: eerst op de linkerwang, daarna op de rechter. Echter, dames in Parijs doen het op hun eigen manier door elkaar eerst te omarmen en daarna vier kussen uit te wisselen. Het verschillende gebruik leidt soms tot verwarring of lacherigheid bij de zoenende mensen maar ook bij de toeschouwers van het tafereel.

De foto van de 'Bruderkuss' van Honecker en Breznev bij de dertigjarige verjaardag van de DDR is een voorbeeld waarvan de betekenis lang niet voor iedereen duidelijk is. Toen de foto in juni 1979 verscheen kreeg hij dan ook vanuit het westen veel commentaar terwijl de handeling eigenlijk heel gebruikelijk was. De term 'Bruderkuss' draagt de betekenis dan ook in zich. Het was een bijzondere vorm van eerbied van staatshoofden uit het voormalig Oostblok waarbij in het openbaar op de wang of elkaars mond werd gekust. Hiermee toonden de leiders de verbondenheid tussen de landen. Er bestaan dan ook tal van andere foto's van kussende leiders zoals de Oostblok-leiders Gorbatsjov & Honecker maar

ook elders in de wereld is het een bekend ritueel zoals Yasser Arafat & Saddam Hussein lieten zien. Desalniettemin is de foto van de kussende Honecker en Breznev uit 1979 voor sommige mensen een iconofoto geworden.

Iedereen heeft een aantal beelden in zijn of haar hoofd die je voor ogen ziet wanneer er aan gerefereerd wordt. Deze beelden zijn in je hoofd gekomen omdat ze regelmatig gepubliceerd worden. Afhankelijk van je leeftijd, culturele achtergrond en nationaliteit zal iedereen verschillende beelden in zijn hoofd hebben maar het kenmerkende aan iconobeelden is dat een groep mensen dezelfde betekenis geeft aan zo'n beeld. Bovendien is deze betekenis breder

en omvattender dan hetgeen afgebeeld is op de foto en worden ze gereproduceerd in allerlei vormen. Eén van de bekendste iconobeelden in de Verenigde Staten is het hijsen van de Amerikaanse vlag op het eiland Iwo Jima op 23 februari 1945. Deze foto werd niet alleen gepubliceerd in kranten, maar ook op postzegels, filmposters en in Washington staat er zelfs een standbeeld van. Daarnaast zijn er allerlei varianten op de afbeelding. Time Magazine heeft een persiflage ervan gemaakt als illustratie bij een verhaal over *global warming*. Hierbij werd echter niet een vlag gehesen maar een boom geplant. En zelfs in de tekenfilmserie *The Simpsons* komt de foto terug wanneer Homer Simpson een chipje eet in de vorm van de iconische

Martijn Kleppe doet promotieonderzoek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam naar Nederlandse iconofoto's. Voor meer informatie zie www.fhk.eur.nl/kleppe.

foto. De kracht van een icoon is de herkenning van het beeld door een groep mensen, die ook een variant op het icoonbeeld herkent en kan interpreteren.

De foto van Honecker en Breznev is een voorbeeld van een Duitse foto die op allerlei manieren gereproduceerd wordt. De bekendste reproducties van de foto zijn wellicht de geschilderde varianten op een stuk van de voormalige Berlijnse muur. Deze zijn te bezichtigen (en worden momenteel gerestaureerd) op de East Side Gallery dat volgens de beheerders de langste openluchtgalerie ter wereld is (1,3 kilometer). Het is een deel van de Berlijnse muur dat na de val beschilderd is door allerlei kunstenaars met graffiti en één van de weinig stukken muur

die nu nog te zien zijn in Berlijn. De kunstenaar Vrubel heeft bijvoorbeeld de foto van de zoenende Honecker en Breznev op de muur geschilderd en voorzien van de tekst *'Mein Gott, hilf mir diese tödliche Liebe zu überleben'*.

Een tweede schildering van hetzelfde tafereel is wellicht interessanter. Hierbij zitten Honecker en Breznev gezamenlijk in een Trabant terwijl ze al kussend door de Berlijnse Muur rijden. Met dit beeld wordt iets interessants uitgehaald omdat het praktisch alle clichés die er zijn over het Oostblok in één schildering stopt. Oftewel, alle iconen over het Oostblok worden samengevoegd.

Zoek maar eens op een wetenschappelijk onverantwoordelijke manier naar foto's van Breznev en Honecker bij Google Images.

De oorspronkelijke foto zal niet op de eerste pagina met resultaten staan. Integendeel zelfs, in het meest gunstige geval staat deze pas op de vierde pagina. De eerste pagina staat echter vol met foto's van de schilderijen van de foto op de East Side Gallery. Het zijn dan ook deze graffiti schilderijen die vaak gedrukt zijn op T-shirts, koffiemokken, ansichtkaarten, posters en foto's ervan zijn veelvuldig ingeplakt in fotoalbums van toeristen. Oftewel, de oorspronkelijke foto heeft als inspiratie gediend voor de schilderijen. Echter, niet de foto is een icoon maar de schilderijen functioneren als een iconische afbeelding voor de mensen die de oorspronkelijke foto wellicht niet kennen.

